

KRYNICKI SZLAK CERAMIKI ARCHITEKTONICZNEJ

Mini przewodnik

Stowarzyszenie Miłośników Krynicy 2024

Zaczęło się od „Motyla”...

Ceramika w architekturze znana jest od wieków, nie tylko jako materiał budowlany, lecz także dekoracyjny. Trwała, odporna na warunki atmosferyczne, łatwa w utrzymaniu, plastyczna, pokryta szkliwem podnoszącym walory estetyczne i użytkowe pozwala na kształtowanie przestrzeni zewnętrznej (przyciąga wzrok) i wewnętrznej (urozmaica wystrój).

Ceramiczna technika dekoracyjna przeżywała rozkwit w latach 60. i 70. ubiegłego wieku. Dekoracje ceramiczne cieszyły się szczególną popularnością w uzdrowiskach i miejscowościach turystycznych, w których stawiano domy wczasowe i sanatoria. Kilka dekad później, uznane za archaiczne, w najlepszym wypadku przestały być wykorzystywane do aranżacji wnętrz, jednak część takich nadających charakteru kompozycji została bezpowrotnie usunięta.

Ceramikę wielkopłytkową mająca zastosowanie w architekturze nie tylko jako materiał zabezpieczający, ale i artystyczny produkowano w niewielkiej miejscowości Łysa Góra w gminie Dębno, w powiecie brzeskim województwa małopolskiego. To tam w 1947 r. powstała Spółdzielnia Pracy Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Kamionka”. Jej założycielem był Franciszek Mleczek (1905-1990), działacz ludowy, nauczyciel i poseł na sejm, który miał pomysł na wykorzystanie miejscowych złóż gliny. Początkowo produkowano ceramikę drobną, jednak wszystko się zmieniło, gdy cztery lata później kierowanie spółdzielnią przejął Bolesław Książek, uznany krakowski artysta ceramik. Jego eksperymenty ze szkliwami, nowymi technologiami i produktami zaowocowały pozyskaniem setek zamówień na płytki ceramiczne do wystroju wnętrz. Przy Spółdzielni powstała również szkoła zawodowa oraz technikum ceramiczne o dużej renomie. „Kamionka” skupiała artystów z całego kraju, tutaj produkowano płyty ceramiczne stosowane jako okładzina w nowoczesnej architekturze, wyroby łysogórskie zaczęły być znane nie tylko w Polsce, ale i poza nią. Spółdzielnia prężnie działała do 1992 r., w kolejnych latach została sprywatyzowana i ostatecznie zamknięta. W 2016 r. w Łysej Górze urządzono izbę pamięci ze stałą wystawą „Skarby Łysej Góry”, na której pokazywany jest dorobek artystów i pracowników Spółdzielni „Kamionka”.

Stowarzyszenie Miłośników Krynicy „odkryło”, że na terenie naszego miasta zachowało się jeszcze kilkanaście dekoracji ceramicznych, zdobiących elewacje lub wnętrza budynków i obiektów. Zaczęło się od „Motyla” - kompozycji ceramicznej na frontowej ścianie restauracji „Hawana”. Okazało się, że ta dekoracja ma wysoką wartość artystyczną. Pojawił się pomysł przygotowania mini-przewodnika - Krynickiego Szlaku Ceramiki Architektonicznej, z mapą, aktualnymi zdjęciami oraz opisami, których źródłem była przede wszystkim książka Bożeny Kostuch pt. *Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 r.* (Kraków, 2015).

Prezentacja pokazuje zachowane do dzisiaj (oprócz jednej) dekoracje ceramiczne publicznie dostępne oraz te, których obejrzenie wymaga zgody właścicieli obiektów, ponieważ znajdują się w wnętrzach (np. sanatoriach) nie dla wszystkich dostępnych.

**Restauracja -Hawana-
ul. Piłsudskiego 23**

**Sanatorium Uzdrawiskowe
-Watra-
ul. Piękna 19**

**Centrum Leczenia i Rehabilitacji
-Beskid-
ul. Piękna 17**

**Stare Łazienki Mineralne
al. Nowotarskiego 9/2**

**Pijalnia Główna
al. Nowotarskiego 9/4**

**Dolna stacja kolejki na Górę Parkową
al. Nowotarskiego 1**

**Sanatorium Uzdrawiskowe MSWiA
im. bł. Karoliny Kózkówny
ul. Nitribitta 4**

**20 Wojskowy Szpital
Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjny
ul. Świdzińskiego 4**

**Sanatorium -Silesia-
ul. Pułaskiego 71**

Obiekty z elementami
ceramiki architektonicznej
na mapie Krynicy-Zdroju

SANATORIUM „SILESIA” Ul. Pułaskiego 71

- W Krynicy dekoracje ceramiczne były chętnie używane w budynkach sanatoryjnych i innych. Pierwszą kompozycję zainstalowano w sanatorium „Silesia” przy ul. Pułaskiego w 1963 r., o czym wspomniano w ówczesnej prasie (Dziennik Polski. R. 19 (1963), Nr 285 (1/2 XII) = Nr 6169. s. 5). Niestety, ta najstarsza w uzdrowisku i jedna z najwcześniejszych w Polsce dekoracja, autorstwa **Krystyny Zgud-Strachockiej**, wykonana w Spółdzielni Pracy Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Kamionka” w Łysej Górze, kierowanej przez artystę ceramika Bogusława Książka, została usunięta podczas remontu obiektu. Nie zachowała się dokumentacja fotograficzna.

Krystyna Zgud-Strachocka, ur. 24 kwietnia 1924 r. w Krakowie, artystka plastik i architekt wnętrz. Absolwentka Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, członkini Związku Polskich Artystów Plastyków oraz Stowarzyszenia Architektów Polskich. Projektantka w pracowniach krakowskich i francuskich, uczestniczka wystaw i konkursów. Autorka ceramiki architektonicznej i mozaik w Krakowie oraz w polskim przedstawicielstwie przy Organizacji Narodów Zjednoczonych w Genewie. Przykłady prac na terenie Ślądecczyzny: dekoracje w domu wczasowym Kolejacz w Muszynie (usunięta), w Pijalni Głównej w Krynicy (usunięta) oraz szklane elementy plastyczne z 1970 r. w nieistniejącym już ośrodku wypoczynkowym Urzędu Rady Ministrów tzw. Dyrektorówce. (Na podstawie biogramu w Indeksie Osobowym Stowarzyszenia Sieć Solidarności

<https://sss.net.pl/biogramun,zgudstrachocka-krystyna,1253.html>)

STARE ŁAZIENKI MINERALNE

Al. Nowotarskiego 9/2

- Budynek wzniesiony w latach 1863-1866 według projektu krakowskiego architekta Feliksa Księżarskiego, jeden z najnowocześniejszych w epoce, przeznaczony był na łaźienki lecznicze wyposażone w wanny do kąpiei mineralnych i borowinowych. W latach 60. ubiegłego wieku obiekt przebudowano i częściowo nadbudowano według projektu **Władysława Marony**. Wtedy też do wnętrza łaźienek wprowadzono, jedną z najwcześniejszych w Małopolsce, dekorację ceramiczną z płyt łysogórskich.
- Na parterze, w holu po lewej stronie, na ścianie ponad miejscem wydawania wód mineralnych, zainstalowano długą kompozycję z płyt w układzie pionowym. Błękitne, lekko rozbielone, cieniowane tło ozdobiono plamami w kształcie okręgu, łez i półkola w kolorze ceglastym i żółtawym.
- Na ścianie po przeciwnej stronie widoczna jest kompozycja z płyt w układzie poziomym. Na błękitnym cieniowanym tle umieszczono cztery schematyczne postacie, obrazujące zażywanie kuracji wodami mineralnymi oraz kąpiei leczniczych.

Fot. Sławomir Kubas, 2024

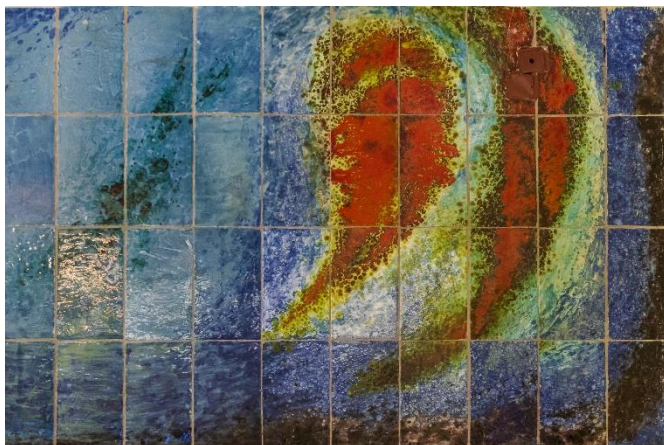
STARE ŁAZIENKI MINERALNE Al. Nowotarskiego 9/2

Fot. Sławomir Kubas, 2024

Władysław Marona (1911-1994), architekt, absolwent Wydziału Architektury Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, projektant w biurze Miastoprojekt Kraków. Autor m.in. projektu przebudowy Nowego Gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie, współautor projektu kompleksu KS Korona w Krakowie oraz rozbudowy Muzeum narodowego w Krakowie. (Na podstawie biogramu ze strony Izby Architektów RP

https://www.archimemory.pl/pokaz/wlodzimierz_marona,1908)

PIJALNIA GŁÓWNA Al. Nowotarskiego 9/4

- Oddana do użytku w roku 1971, w miejscu pierwszej drewnianej, nowa Pijalnia Główna wyróżniła się unikatową ozdobą – ceramiczną okładziną zewnętrznych ścian sali koncertowej autorstwa Krystyny Zgud-Strachockiej we współpracy z **Ireną Drózdź-Hyży** i **Januszem Ziemińskim**. Okładzina ta, nazwana Żywym Murem, składała się z 7 trapezoidalnych gładkich płyt pokrytych delikatnymi wypukłościami, w środkowych częściach uzupełnionych mocno wystającymi kompozycjami plastycznymi. Całość pokryta była szkliwem w barwach pomarańczowo-ceglastych i ugrowo-złocistych, ocieplając i dynamizując w ten sposób stonowane wnętrze przeszklonego budynku oraz podkreślając zieleń bujnej roślinności.
- Podczas przebudowy pijalni w 2013-2014 r. wyburzono ścianę sali koncertowej likwidując tym samym monumentalną dekorację. Jej fragmentami wyłożono ścianę w miejscu wydawania wód mineralnych.

Irena Drózdź-Hyży (1926-1984), urodzona w Kłobucku koło Częstochowy, absolwentka Wydziału Ceramiki Artystycznej we Wrocławiu. Od 1954 r. do końca życia związana z Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Nowym Wiśniczu, gdzie uczyła ceramiki i sztukatorstwa. Uczestniczka plenerów ceramicznych, wystaw i sympozjów. (Na podstawie biogramu „Wiśnicka ceramika” ze strony Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Brzesku

<https://www.bibliotekabrzesko.pl/aktualnosci/745/wisnicka-ceramika.html>)

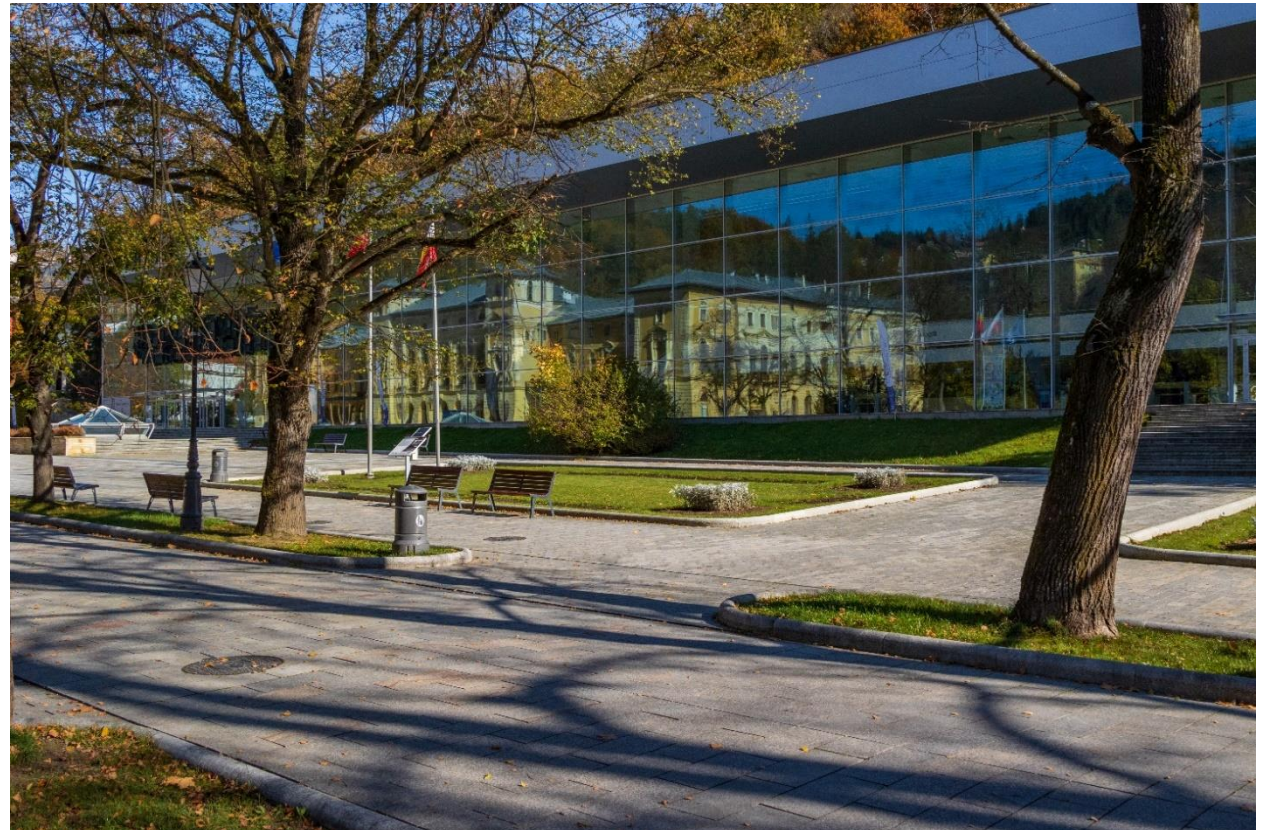
Fot. BK 2003 w: Bożena Kostuch, Kolor i blask, Kraków 2015, s. 326

Janusz Ziemiński (1936-), architekt, projektant wnętrz. Absolwent Politechniki Krakowskiej. Autor projektów nowych budowli oraz adaptacji budynków zabytkowych, także współautor kompozycji ceramicznych. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

PIJALNIA GŁÓWNA Al. Nowotarskiego 9/4

Fot. Sławomir Kubas, 2024

DOLNA STACJA KOLEJKI NA GÓRĘ PARKOWĄ Al. Nowotarskiego 1

- Pierwszą w Polsce kolej linowo-terenową na Górze Parkowej uruchomiono w Krynicy 8 grudnia 1937 r. Budowla wyróżniała się architekturą, obie stacje kolejki zostały zaprojektowane w stylu modernistycznym.
- W 1966 r. w dolnej stacji kolejki na ścianie naprzeciw wejścia zainstalowano kompozycję ceramiczną autorstwa **Antoniego Hajdeckiego i Anieli Szatary-Tymcik**.
- Płyty, wykonane w Spółdzielni „Kamionka” w Łysej Górze, zamontowane w układzie poziomym, mają zielone tło, na którym techniką wysokiego reliefu umieszczono żółte, z akcentem brązu i czerwieni kwiaty, osadzone na smukłych, szarych łodygach. Dekoracja przyciąga wzrok swoją kolorystyką i plastyką, jest wybijającym się elementem wystroju wnętrza.

Antoni Hajdecki (1927-1991), polski rzeźbiarz. Absolwent Państwowego Liceum Technik Plastycznych w Zakopanem oraz Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, uczeń Xawerego Dunikowskiego. Z uczelnią związany od 1956 r. jako pracownik naukowy (prorektor w latach 1968-78). Projektant i realizator kompozycji rzeźbiarskich i plenerowych oraz pomników. (Na podstawie biogramu w Wikipedii https://pl.wikipedia.org/wiki/Antoni_Hajdecki)

Aniela Szatara-Tymcik (1931-2023), artystka ceramik. Absolwentka Wydziału Rzeźby w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, studiowała również w Instytucie Filologii Orientalnej UJ. Projektantka odzieży, wnętrz, twórcza ceramiki użytkowej, unikatowej i architektonicznej. Autorka wielu kompozycji ceramicznych w Krakowie, współpracowała z Antonim Hajdeckim, autorka rozdziału „O Bolku Książku” w: Barbara Kostuch, Czarodziej z Łysej Góry, Warszawa 2020. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

CENTRUM LECZENIA I REHABILITACJI BESKID

DAWNIEJ DOM WCZASOWY WALCOWNIK

Ul. Piękna 17

- Oddany do użytku w 1977 r. pod nazwą „Walcownik” był jednym z ośrodków wypoczynkowych należących do ówczesnej Huty im. Lenina. Już wcześniej, w 1972 i 1973 r., **Anna Praxmayer** przygotowała dla ośrodka dwie kompozycje wykonane w łysogórskiej „Kamionce”, „Gry Ciche” oraz „Dla dzieci”.
- Pierwsza z nich, „Gry Ciche” została wykonana we współpracy z **Danutą Maryjowską-Praxmayer**. Dekoracja o wymiarach 281,5 cm x 353 cm, z zaokrąglonymi narożnikami z uskokami, wystaje przed lico ściany, nadając jej głębi. Na ceglonym nieszkliwionym tle umieszczono wyraziste barwne szkliwione angobą (płynną kolorową gliną) elementy nawiązujące do gier cichych, tj. kostki, figury szachowe, kolory karciane oraz siedem dam i jeden król. Dekoracja zdobi salę rehabilitacyjną.
- Druga kompozycja, „Dla dzieci” o wymiarach 222 cm x 553 cm składa się z szeregu płyt opracowanych reliefowo. Na tle w szarzielonej tonacji z plamami błękitu i żółci rozmieszczono figurki zwierząt. Dekoracja oprócz walorów estetycznych ma również walor edukacyjny.

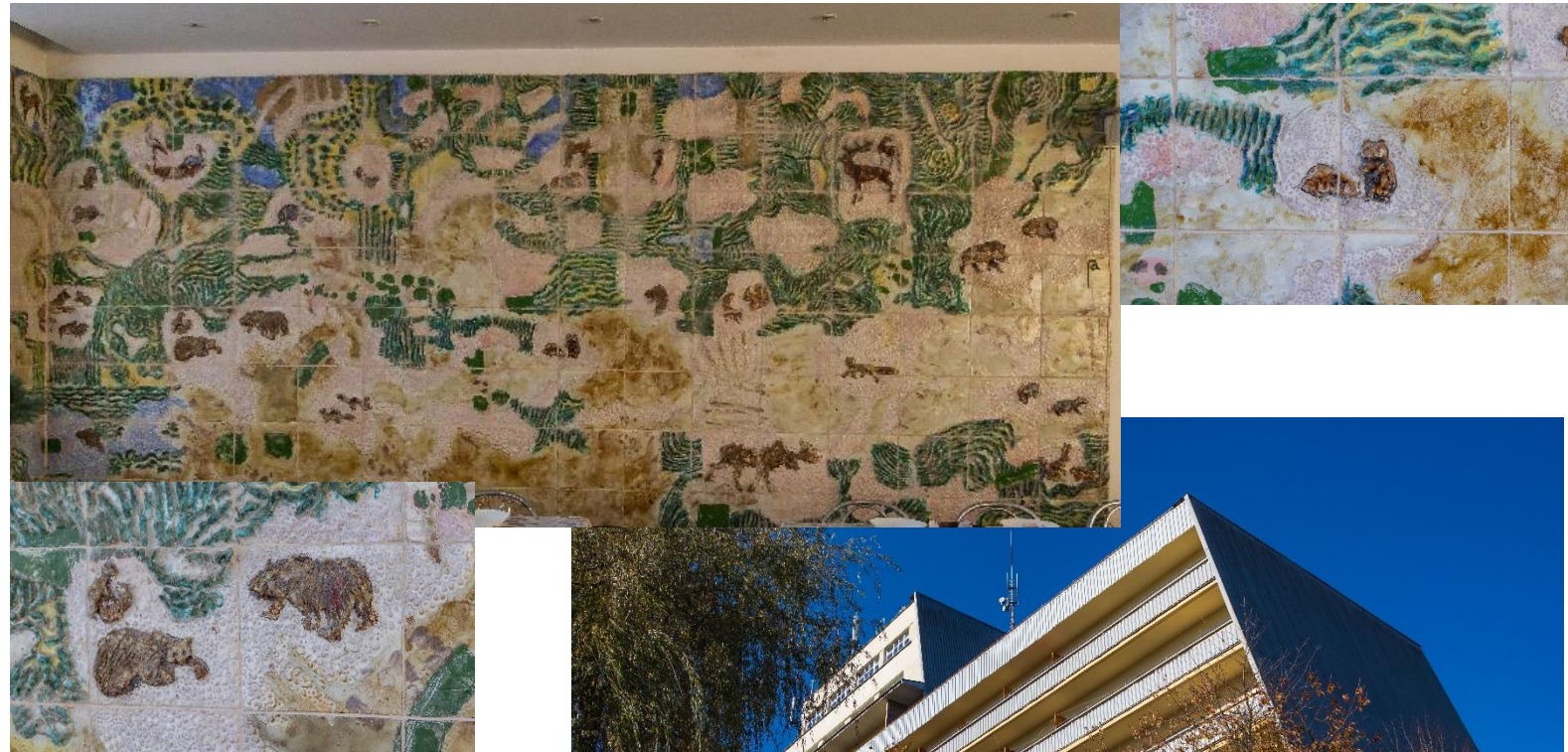
Fot. Sławomir Kubas, 2024

CENTRUM LECZENIA I REHABILITACJI BESKID

DAWNIEJ DOM WCZASOWY WALCOWNIK

Ul. Piękna 17

- **Anna Praxmayer** (ur. 1937 we Lwowie), polska artystka rzeźbiarka. Absolwentka Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie oraz Wydziału Rzeźby w krakowskiej ASP, absolutorium w Katedrze Malarstwa Monumentalnego. W 1962 r. jako pierwsza w Polsce otrzymała tytuł magistra artysty rzeźbiarza. Ukończyła również Studium Pedagogiczne. Studiowała w mediolańskiej akademii sztuki jako stypendystka, współpracowała przy realizacji Pomnika Ruchu Oporu w Mediolanie. Autorka rzeźb plenerowych, płaskorzeźb ceramicznych i małych form rzeźbiarskich, medali, witraży, tablic pamiątkowych, relikwiarzy, itp. Brała udział w ponad 300 wystawach w Polsce i za granicą, jej prace znajdują się w zbiorach prywatnych w wielu krajach Europy. (Na podstawie biogramu w Wikipedii).

Danuta Maryjowska-Praxmayer (1937-1999), malarka. Absolwentka Wydziału Malarstwa krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Współautorka kompozycji ceramicznych. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

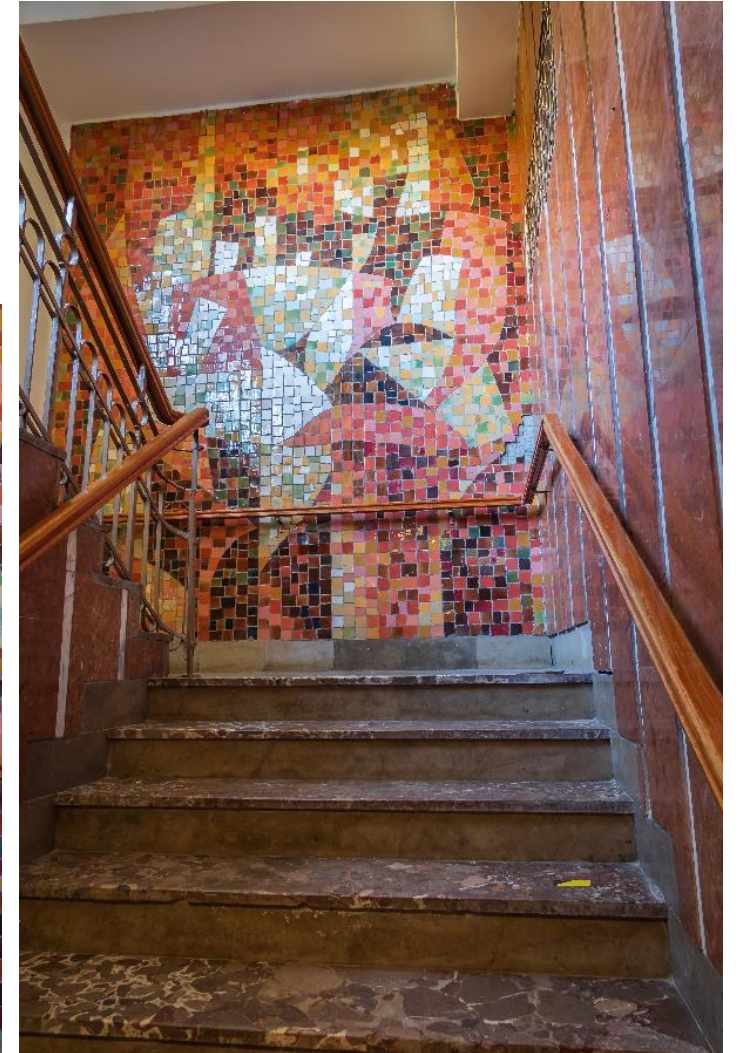
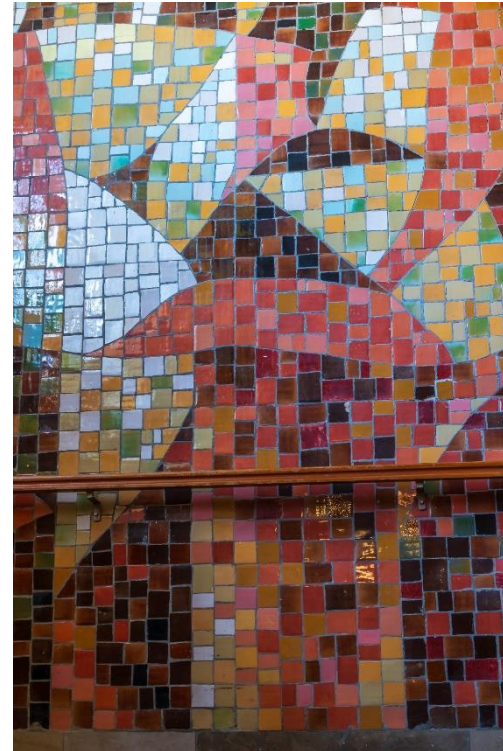

SANATORIUM UZDROWISKOWE WATRA

DAWNIEJ OŚRODEK GMINNYCH SPÓŁDZIELNI „SAMOPOMOC CHŁOPSKA” CERES
Ul. Piękna 19

- W latach 80. XX w. dawny Ośrodek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” Ceres został rozbudowany i przemianowany na Sanatorium Uzdrowiskowe Watra. W trakcie prac budowlanych usunięto liczne mozaiki, nieustalonego autora, dekorujące ściany na każdym półpiętrze klatki schodowej.
- Przetrwiała tylko jedna kompozycja ceramiczna. Jest to mozaika abstrakcyjna, złożona z niewielkich płytek ceramicznych w kolorze czerwieni, brązów, bieli i zieleni.
- Wymiar całości ok. 361 cm x 305 cm.

Fot. Sławomir Kubas, 2024

20 WOJSKOWY SZPITAL UZDROWISKOWO-REHABILITACYJNY Ul. Świdzińskiego 4

Ogromny budynek szpitala wojskowego oddano do użytku w 1988 r. Krótsza ściana pomieszczenia z basenem w Strefie Odnowy Biologicznej została pokryta kompozycją mozaikową autorstwa **Ireny Wojnickiej-Markielowskiej** i **Heleny Majewskiej**.

Mozaika w odcieniach granatu, szarości i piaskowej żółci, w kształcie swobodnie układających się i przenikających warstw z geometrycznymi elementami w turkusowym kolorze zajmuje powierzchnię 40 m². Znakomicie współgra z otoczeniem, emanuje pozytywną energią, wraz ze swym lustrzanym odbiciem rozбивa monotonię wnętrza.

Irena Wojnicka-Markielowska (1924-2015), malarka. Absolwentka Wydziału Malarstwa krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Autorka obrazów, polichromii, mozaik, witraży. Związana z Rzeszowem. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, *Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku*. Kraków 2015)

Fot. Sławomir Kubas, 2024

Helena Majewska (1934-), malarka. Absolwentka Wydziału Tkaniny w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Autorka obrazów, tkanin artystycznych, polichromii, mozaik i witraży. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, *Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku*. Kraków 2015)

SANATORIUM UZDROWISKOWE MSWIA IM. BŁ. KAROLINY KÓZKÓWNY Ul. Nitribitta 4

Działające od 1949 r., początkowo przy ul. Świdzińskiego, sanatorium w 1988 r. zostało przeniesione do nowoczesnego budynku w nowej lokalizacji.

Elewację boczną gmachu ozdobiono kompozycją z płyt ceramicznych, na jednej z nich widnieje sygnatura: Projekt: **Julian Henisz**, Wykonanie: **Julian Henisz**, **Jerzy Sacha**, **Krzysztof Sacha**. W Sp-ni „Kamionka” Ł. Góra

Kompozycja utrzymana jest w tonacji kremowo-błękitnej, wirująca, z poszczególnymi pasami zmierzającymi do środka wiru w kształcie ciemnego koła. Wirująca kompozycja nie jest rozmieszczona centralnie, lecz „ucieka” do prawego brzegu, co potęguje wrażenie ruchu.

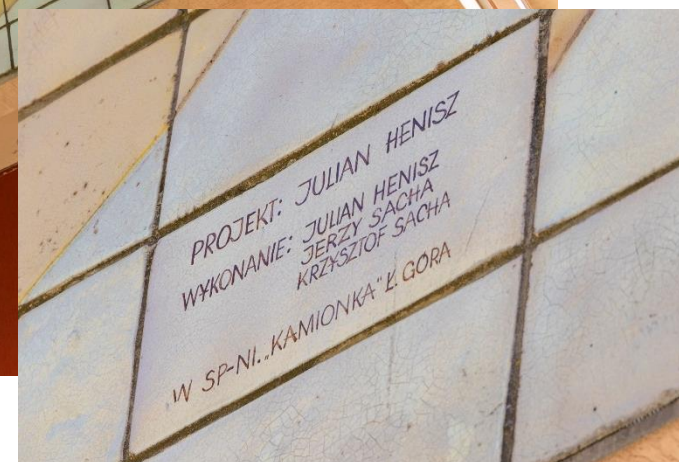
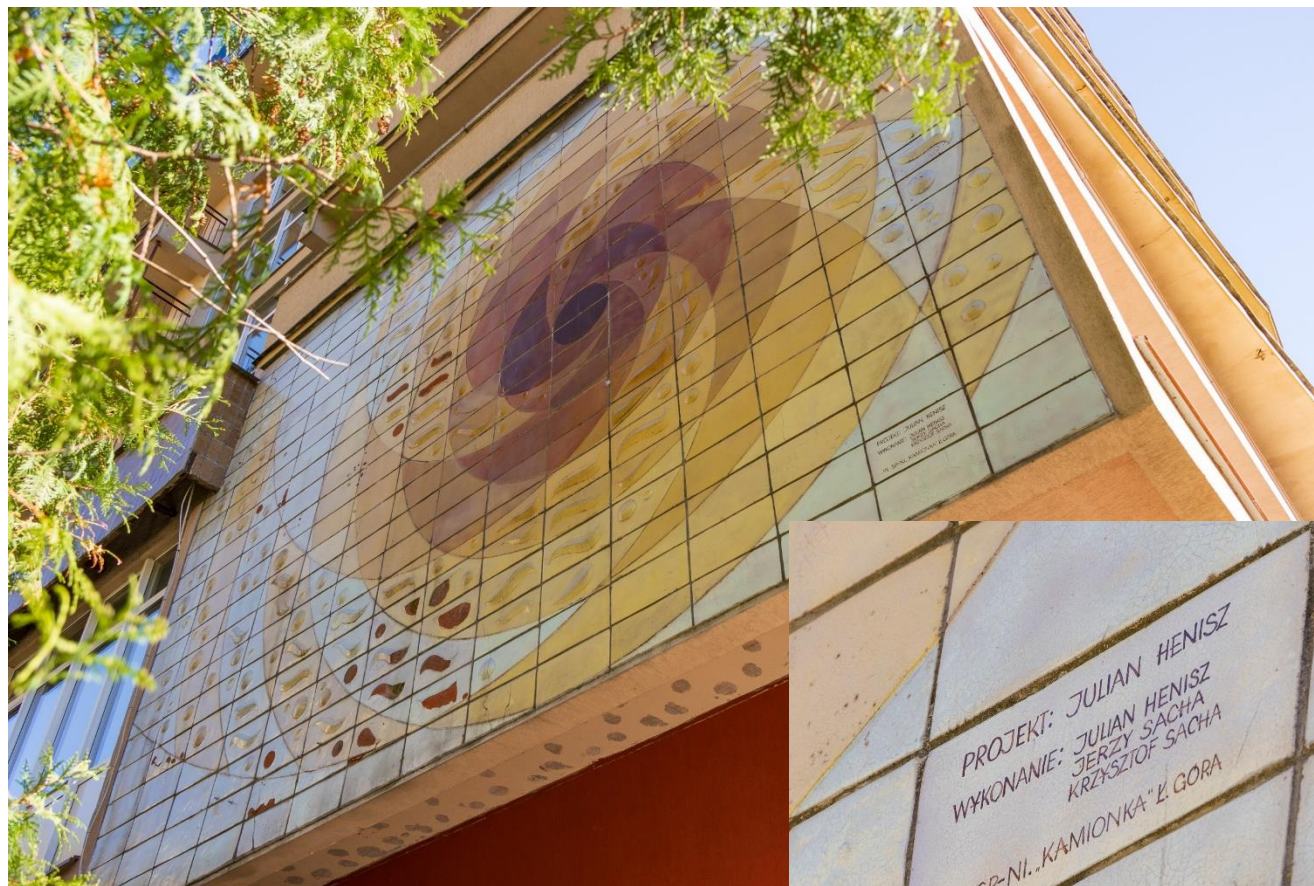
Julian Henisz (1941-), warszawski malarz i grafik. Absolwent Wydziału Malarstwa i Grafiki warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Autor i wykonawca projektów z dziedziny ceramiki architektonicznej, autor witraży. Współpracował z ojcem, Krzysztofem Heniszem przy realizacji kompozycji z łysogórskich płyt okładzinowych. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

Jerzy Sacha (1931-), rzeźbiarz, ceramik. Absolwent Wydziału Rzeźby w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Po ukończeniu studiów związał się ze Spółdzielnią „Kamionka” w Łysej Górze. Autor unikatowej ceramiki oraz przeznaczonej do seryjnej produkcji, rzeźb, kompozycji z dziedziny ceramiki architektonicznej. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

Krzysztof Sacha (1961-), ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Tarnowie, od 1981 r. zatrudniony w Spółdzielni „Kamionka”. Współpracował z ojcem, Jerzym Sachą oraz innymi artystami realizującymi swoje kompozycje w Łysej Górze. Ma własną pracownię ceramiczną w Jaworsku. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015)

SANATORIUM UZDROWISKOWE MSWIA IM. BŁ. KAROLINY KÓZKÓWNY Ul. Nitribitta 4

Fot. Sławomir Kubas, 2024

RESTAURACJA HAWANA

Ul. Piłsudskiego 23

Budynek restauracyjno-kawiarniany „Hawana” otwarto 11 kwietnia 1968 r. Mieścili się w nim restauracja, kawiarnia, bar samoobsługowy, cocktail bar, goście mogli również korzystać z obszernego tarasu. Ściany zewnętrzne wyłożono szkliwionymi cegłami w pastelowej tonacji jasnego fioletu, kremu, szarości i beżu.

W sali restauracyjnej na krótszej ścianie umieszczono kompozycję z płyt okładzinowych w barwach czekoladowych, zielonych, żółtych, z akcentami szafiru. Płyty gładkie lub opracowane reliefowo, pokryte groszkowaniem i rytami, z wystającymi asymetrycznymi kwiatami, gałązkami i liśćmi palm. Dekoracja ta, autorstwa **Witolda Skulicza**, nie zachowała się.

Dodatkowy element zdobniczy zainstalowano na zewnątrz budynku od strony ul. Piłsudskiego. Na niewielkiej oddzielnej ścianie „przysiadł” ceramiczny Motyl, również autorstwa Witolda Skulicza. Trudno dzisiaj określić oryginalną kolorystykę, gdyż całą powierzchnię ścianki zamalowano brązową farbą. W miejscach, w których farba złuszcza się, widać fragmenty reliefowego zarysu skrzydeł.

Tekst na podstawie monografii Bożeny Kostuch, Kolor i Blask. Ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku, Kraków 2015

Witold Skulicz (1926-2009), grafik, pedagog, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Twórca grafiki, plakatów, inicjator Biennale Grafiki w Krakowie. Autor kompozycji z dziedziny ceramiki architektonicznej z wykorzystaniem płyt okładzinowych z Łysej Góry. (Na podstawie biogramu w: Bożena Kostuch, Kolor i blask: ceramika architektoniczna oraz mozaiki w Krakowie i Małopolsce po 1945 roku. Kraków 2015

Fot. Sławomir Kubas, 2024

KRYNICKI SZLAK ARCHITEKTURY CERAMICZNEJ

Opracowanie tekstu: Zyta Turek

Zdjęcia: Sławomir Kubas

Prezentacja: Magdalena Krzeszowska

Mapa: Hubert Śliwiński

Przewodnik przygotowany przez
Stowarzyszenie Miłośników Krynicy przy współpracy z Biblioteką Publiczną w Krynicy – Zdroju
w ramach projektu „**Krynica atrakcyjna wczoraj i dziś**”
Działanie dofinansowane przez Gminę Krynica- Zdrój

Krynica- Zdrój 2024

